

Juryrapport NSV-dissertatieprijs 2025

We leven in een sterk gepolariseerde samenleving, zo is het gangbare idee. Zo ongeveer elk maatschappelijk conflict, of het nu de omgang met de wolf, Zwarte Piet of bidden op straat betreft, lijkt de zorgen over kloven tussen sociale groepen aan te wakkeren. Maar hoe gepolariseerd is onze samenleving nu echt? Het winnende proefschrift van dit jaar, waarover zo meer, schept helderheid over deze vraag.

De jury, bestaande uit Pearl Dykstra, Pauline Meurs en Aafke Komter, realiseerde zich allereerst dat de meeste van deze proefschriften in de Covid-periode, en dus onder ingewikkelde omstandigheden, zijn ontstaan. Des te meer waardering voor de kwaliteit van de inzendingen. De Nederlandse sociologie blijkt verder bepaald niet eenvormig: de proefschriften vertoonden niet alleen een rijkdom aan thematieken, ook combineerden ze verschillende disciplinaire invalshoeken, en maakten ze gebruik van een variëteit aan kwantitatieve en kwalitatieve methoden. Dat gold ook voor het proefschrift van Quita Muis, getiteld *“Who are those people?” Causes and consequences of polarization in the schooled society*.

Ondersteund door theorieën over modernisering, de geschoolde maatschappij en sociaal-psychologische theorieën over sociale identificatie onderzoekt Muis polarisatie tussen opleidingsgroepen, groepen met een verschillende sociale identiteit en geboortecohorten, en de gevolgen daarvan voor democratie in Europa. Met behulp van data uit de European Values Study en het Nederlandse LISS-panel stelt Muis vast dat polarisatie eerder ‘waargenomen’ is dan reëel. Maar, zo waarschuwt Muis, waargenomen polarisatie kan leiden tot een ‘self-fulfilling prophecy’, doordat sociale identificatie met “us” via gemoraliseerde (goed-slecht) stereotyperingen jegens “them” tot echte polarisatie kan leiden. Kennis en cognitieve vaardigheden zijn primaire bronnen van sociale erkenning én miskenning. Bijvoorbeeld: mensen met een hogere opleiding zijn ‘elitair’, hebben ‘een andere leefwereld’ en kunnen de problemen van lager opgeleiden dus niet begrijpen. Denk ook aan Caroline van der Plas, die de afwijzing van haar gezichtspunten door de Raad van State toeschreef aan een (vermeend) overschot aan ‘D66-mensen’ in de Raad, en niet aan een gebrek aan juridische legitimiteit.

De jury had vier overwegingen om Quita Muis de NSV-dissertatieprijs 2025 toe te kennen.

1. Het proefschrift behandelt een zeer relevant, actueel, maar tegelijkertijd omstreden maatschappelijk thema: polarisatie.
2. Een tweede pluspunt is het genuanceerde theoretische en conceptuele kader; vooral de sociaal-psychologische invalshoek met zijn nadruk op het belang van sociale identificatie, is een verrijkende component van dit proefschrift.
3. Ten derde was de jury onder de indruk van de zorgvuldige empirische onderbouwing van de conclusies en de manier waarop het diverse methodengebruik daaraan bijdraagt.
4. Tot slot kent het proefschrift een heldere en toegankelijke schrijfstijl, met een speciaal compliment voor de welgekozen titel *“Who are those people”*, die de twee mogelijke uitkomsten (en mogelijke oplossingen) van polariserende beeldvorming omvat: nieuwsgierigheid en afkeuring.

De jury kent daarom met veel genoegen de prijs toe aan Quita Muis en wil haar, haar familie en ook haar promotoren, prof. Arnoud-Jan Bijsterveld, prof. Frank Hendriks en dr. Tim Reeskens, daarmee van harte feliciteren.